

MICHEL PERRIN • Şamanizm

MICHEL PERRIN, Fransız etnolog ve arkeolog (1943-2015). Yapıtları: *Dictionnaire de l'Ethnologie* (M. Panoff ile birlikte, Paris, Payot, 1973); *Le chemin des Indiens morts. Mythes et symboles goajiro* (Paris, Payot, 1976 [bu yapıt Fransız Akademisi tarafından ödüllendirilmiştir]); *Sukuaitpa Wayuu. Los guajiros: La palabra y el vivir* (Caracas, Fundación La Salle de Ciencias Naturales, 1979); *Antropólogos y médicos frente al arte guajiro de curar* (Biblióteca Corpozulia/U. C.A.B., Centro de lenguas indígenas, Caracas Maracaibo, 1982); *Folk literature of the Guajiro Indians* (J. Wilbert ve K. Simoneau ile birlikte, Los Angeles, University of California, UCLA Latin American Studies, 2 cilt, 1986); *Dictionnaire des Sciences Humaines* (F. Gresle, M. Panoff ve P. Tripier ile birlikte, Nathan [gözden geçirilmiş ve ilaveli yeni baskı] 1994); *Les Praticiens du rêve. Un exemple de chamanisme* (Paris, PUF, 1992); *Tableaux kuna. Les molas: un art d'Amérique* (Paris, Flammarion/Arthaud, 1998).

Le chamanisme

© 1995 Presses Universitaires de France

İletişim Yayınları 696 • Başvuru Dizisi 12

ISBN-13: 978-975-470-877-6

© 2001 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1-10. Baskı 2001-2018, İstanbul

11. Baskı 2021, İstanbul

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Kuzey ve Güney Amerika
yerli sanatına ilişkin bir illüstrasyon

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Metin Pınar

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

MICHEL PERRIN

Şamanizm

Le chamanisme

ÇEVİREN *Bülent Arıbaş*

İçindekiler

Giriş.....	9
BİRİNCİ BÖLÜM	
Tarih ve Tanımlar.....	11
Şamanlı mantık: Belirtici bir tanım.....	11
<i>İnsanın ve dünyanın düalist bir yorumu.....</i>	<i>12</i>
<i>Bir iletişim türü.....</i>	<i>14</i>
<i>Toplumsal bir işlev.....</i>	<i>15</i>
Şaman sözcüğü ve kökeni.....	16
İlk yorumlar (1951'e kadar).....	18
<i>Şamanlar şarlatan mıdır yoksa anormal mi? Eski önyargılar.....</i>	<i>18</i>
<i>Yayılmacı ve evrimci savlar.....</i>	<i>19</i>
<i>Toplumbilim ve işlevselcilik.....</i>	<i>22</i>
<i>"Eliadizm".....</i>	<i>24</i>
Bir şaman dini mi?.....	26
Dünyada Şamanizm.....	28
İKİNCİ BÖLÜM	
Şaman Olmak.....	31
Şaman olmanın üç yolu.....	31
<i>Şamanlık peşinde koşuş.....</i>	<i>32</i>
<i>Kendiliğinden seçim.....</i>	<i>34</i>
<i>Miras.....</i>	<i>34</i>

Şamanlık işaretlerinin birikmesi.....	35
<i>Rüyalar ve görümler</i>	37
<i>Tekrarlanan hastalıklar</i>	39
<i>Garip davranışlar ya da olaylar</i>	40
Seçimden sırra ermeye.....	41
<i>Kesin kopuş ve “usta bir şamanın” teşhisi</i>	41
<i>Nesnel kanıtlar</i>	42
<i>“Sırra erme”</i>	44
<i>Süreklilik mi kopukluk mu?</i>	46
Yardımcı ruhların doğası.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Şamanlık: Roller ve Tasarımlar	51
İletişim biçimleri.....	51
<i>Trans hali ve esrime</i>	51
<i>Bilincin değişik bir hali mi?</i>	54
<i>Sanrı uyandırıcı bitkiler ve Şamanizm</i>	56
<i>Şamanların aksesuarları</i>	59
Üçüncü cins mantığı mı?.....	62
Şamanın normallığı ya da patolojisi.....	64
<i>Psşik anormallik savları</i>	65
<i>Şamancıl normalliğin savunucuları</i>	67
<i>Anlamı belirsiz savlar</i>	67

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Şamanizm ve Toplum / Şamanın Ustalıkları	69
Bir söz sanatı ve bir beden dili.....	70
Şaman ve çevresel zenginlikler.....	72
<i>Şamanizm ve av</i>	72
<i>Şamanlık ve bahçıvanlık</i>	74
Tedavi işlevi.....	75
<i>Hastalık mı, av mı?</i>	75
<i>Hastalığın ve tedavinin iki yönü</i>	76
<i>Koruma ve önleme</i>	77
<i>Tedavinin başarısı</i>	78
<i>“Simgesel etkinlik”</i>	81
Şamanizm ve savaş.....	82
Diğer şamancıl güçler.....	84
<i>Ruh kılavuzluğu (psychopompos)</i>	84
<i>Kehanet</i>	86

Şaman olmanın yararları ve sakıncaları	87
Şamanizm zenginleştirir mi?	87
Şamancıl gücün denetlenmesi	88
Şamanların ölümü	90
Kadın ve erkek şamanlar	91

BEŞİNCİ BÖLÜM

Şamanizm, Büyücülük, Cinlenme	95
Şamanizm ve büyücülük	96
Şamanizm ve cinlenme	98
Şamanizm ve medyumluk	103
Şamanlar ve din adamları (papazlar)	104
Evrimselliğe geri dönüş	106
Karma Şamanizmler, kent Şamanizmleri	110

ALTINCI BÖLÜM

Şamanizm ve Batılı İnsan / Neo-Şamanizmler	115
Garip güçler	115
Şamanların yetenekleri	116
<i>Inanmak, kabul etmek veya reddetmek</i>	119
Neo-Şamanizmler	121
<i>Castaneda olayı</i>	122
<i>"Kendisi için" bir Şamanizm</i>	125
Şamancıl bir sanat mı?	128
Sonuç	133
Kaynakça	135

GİRİŞ

Şamanizm, ilk din biçimlerinden biri midir yoksa insanların karşılaştıkları sıkıntıların nedenlerini kavrayıp, onların ortadan kaldırılmalarını sağlayıcı özel bir yöntem midir? Seçkin kimselere özgü tinsel bir yaklaşım mıdır yoksa herkese açık büyüsel bir uygulama mı? Ya da totemizm hakkında söylendiği gibi, birbirini tutmayan olguların ve geçerliliği kalmamış antropolojik kavramların bir araya gelmelerinden doğan düzmece bir kategori mi?¹

Bu sorulara antropoloji ve dinler tarihi, çeşitli, kimi kez de çelişkili yanıtlar verirler.

Güncel etnolojik bir eğilime göre, Şamanizm toplumun ve kurumlarının tümünü ilgilendiren toplumsal bir olgudur. Hem dinsel hem de simgesel, ekonomik, siyasal, estetik bir olgudur. Bu açıdan bakıldığında şaman, özel nedenlerle ve daima açıklık

---

1 “Totemizm yapay bir kategoridir. Yalnızca etnologların kafasında yaşar ve bunun dışında hiçbir spesifik karşılığı yoktur” (Claude Lévi-Strauss, *Le totémisme aujourd'hui*, Paris, PUF, 1962, 14). Daha radikal ama çok daha az yapıcı bir yaklaşım da Amerikalı bir antropologa aittir: “Dinsel geleneklerin özgünlüğü, çoğu kez, din etnograflarının verilerini cansız kıldıkları animizm, totemizm, Şamanizm ve atalar tapınç gibi verimsiz tipolojilerde yitip gitmiştir” (Clifford Geertz, *Anthropological Approaches to the Study of Religion*, Tavistock yay., 1966, 39).

getirilmesi gereken bağlamlarda, aynı anda, eldeki kaynaklardan yararlanan bir yönetici, hastalıkları tedavi eden bir uzman, zeki bir psikolog, yetkin bir sanatçı işlevi üstlenir. Hem Tanrıların sözcüsü olur, hem de siyasal bir planlamacı niteliği taşır.

Etnologların ve Batı'da yeni bir tinsellik peşinde koşanların paylaştıkları diğer bir eğilim ise, birçok uygulamayı hemen "şamancıl" olarak nitelendirmekten ibarettir. Bu yaklaşım, Şamanizm kavramının kapsamını haddinden fazla geniş tutarak kullanmak gibi moda bir tutumu yansıtır. Böyle bir eğilim, geniş yığınlarda olduğu kadar konunun profesyonelleri arasında da gözlenmektedir. Kim bilir, araştırmacılar bu modanın peşine belki de, Batı'ya gitgide boyun eğen toplumlarda yıpranmaya yüz tutan bir konuyu ayakta tutabilmek için bilinçsiz olarak takılmaktadırlar.

Bazı kesimler ise, en azından geçici olarak, bir tanım üzerinde anlaşmayı gerekli gördüklerinden çeşitli Şamanizm modelleri önerirler. Ancak bu modeller, daima, kendilerine esin oluşturan deneyin özelliklerinin damgasını taşırlar ve daha sonra "kutsallaştırılma" riskiyle karşılaşrlar. Yandaşları, gerçeğin karmaşıklığını göz ardı ederek ve başka oluşumlar karşısında adeta körleşerek, her yerde ne pahasına olursa olsun bu modelin varlığını kanıtlamaya kalkışrlar. O zaman da ortaya neredeyse "şamanolog" ve dünyadaki bölge sayısı kadar Şamanizm çıkar.

Elinizdeki kitap okuyucuyu bu konuların tümü hakkında bir durum saptaması yapmaya çağırmaktadır. Bilindiği gibi, Mircea Eliade'nin 1951'de yayımlanan *Le chamanisme et les techniques archaïques de l'extase* (Şamanizm ve İlkel Esrime Teknikleri) adlı ansiklopedik yapıtı, çok sayıda araştırmannın övgü konusu olmuş ama aynı zamanda yanlılığı açısından da kimi eleştirilere uğramıştır. Elinizdeki yapıt, o tarihten bu yana Şamanizme ilişkin geniş ve güncel bir bilgiler panoraması sunan en önemli kaynak olma özelliği taşımaktadır.